

אמר רב אשי: אף אפן נמי תנינא, שנינו כרבי יוחנן במשנתנו.

ומוכיח רב אשי: דקתני במשנתנו: יום תגלחת זקנו ובלוריתו, ויום שעלה בו מן היב, ויום שיצא בו מבית האסורים [גירסת הב"ח: ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו] — אין אסור אלא אותו היום בלבד ואותו האישי.

ומדייק רב אשי: בשלמא מה שאמרו "אותו היום", הכוונה היא לאפוקי לפניו ולאחריו, שאין נוהג בהם אסור. אלא, מה שאמרו אותו האישי, הרי פשיטא הוא?! וכי למה נאסר אדם אחר שלא גילח ושלח עשה משתה לבנו?! ואם כן, לאפוקי מאי, את מי בא "אותו האישי בלבד", למעט?

האם לאו, לאפוקי משעבדיו, האנשים המשועבדים לאותו האישי שעושה יום איד על תגלחתו וכדומה. כי היה מקום לומר, שיש לאסור גם את משועבדיו אל אותו אישי, מפני החשש שהם יביאו לו, והוא יקריבם לאילימים. לכן באה המשנה לחדש שלא אסרו חכמים את משועבדיו.

שמע מינה סיוע לדברי רבי יוחנן, שהמשועבדים אינם נאסרים.

תניא, רבי ישמעאל אומר: ישראל שבחוצה לארץ — עובדי עבודה כוכבים בטהרה הן. כלומר, עובדים את העבודה זרה בלא כוונה, ואינם שמים לבם על כך —

כיצד? — עובד כוכבים שעשה משתה לבנו, וזימן את כל היהודים שבעירו, אף על פי

שאוכלין משלהן ושותין משלהן, ואינם מתגאלים בגיעולי נכרים ויין נסך, ושמש שלהן של היהודים עומד לפניהם ומשמם, בכל זאת מעלה עליהם מחשיב אותם הכתוב כאילו אכלו מ"זבחי מתים", תקרובת עבודת אלילים. שנאמר [שמות לד] "פן תכרות ברית ליושב הארץ, וזנו אחרי אלהיהם, וזבחו לאלהיהם. וקרא לך, ואכלת מזבחור".

ומקשינן: ואימא לא נקרא אוכל זבחי מתים" עד דאכיל ממש מתקרובת עבודה זרה. אך אם אוכל משלו, ממאכלי יהודים, אין התורה קוראתו "ואכלת מזבחור", על אף שאוכל במשתה הגוי?

ומתרצינן: אמר רבא, אם כן, כדברך, שהקפידה התורה רק על אכילת זבחי הגוים, נימא קרא, די לנו אם היתה התורה אומרת "ואכלת מזבחור" —

מאי, למה אמרה התורה, "וקרא לך"? אלא בא הכתוב ללמדנו, כי משעת קריאה מעלה עליו הכתוב כאילו הגוי זוכח לעבודת כוכבים, והישראל הנענה לקריאתו ומשתתף עמו במשתה, נחשב כאוכל מזבחור, אף על פי שהוא אוכל מאכל יהודי.

הלכך, כך יעשה: (11)

ב-ח

כל תלתין יומא שלאחר ההילולא [שמחת הנשואין], בין אמר לו הגוי שמשתה זה עושה מחמת הלולא, ובין לא אמר לו, אסור להשתתף במשתהו, כי מן הסתם עושה המשתה מחמת הנשואין, ובכל ימי ההילולא מקריב לאילימים.

11. כתב הראב"ד, הגמרא דנה בבא לאכול עמו במשתה בנו, אבל לשאת ולתת אינו אסור אלא

משרשיא איקלע, הגיע לבי, לבית ההוא עובד כוכבים, לבתר תריסר ירחי שתא, ושמעיה, ושמע אותו רב יצחק דאודי, שהוא מודה לאלילו, ולא אכל רב יצחק אצלו.

הרי שאף אחרי שנים עשר חודש עדיין הם מודים לאלילים?!

ומתרצינן: שאני, שונה הדבר אצל רב יצחק בריה דרב משרשיא, כיון דאדם חשוב הוא, והגוי שמח אתו מאוד, לכן הוא הודה לאלילו, אבל לשאר אדם מותר.

שנינו במשנתנו: וקרטסים.

אחרי שהגמרא הביאה ברייתא לבאר את "קלנדא" ו"סטנורא" שנשנו במשנה, ובאה הגמרא לבאר את "קרטסים".

מאי קרטסים?

אמר רב יהודה אמר שמואל: יום שתפסה בו רומי מלכות, שנלחמו עם היוונים ונצחו אותם, ומלכו בכל העולם. ויום זה חוגגים אותו, ומקריבים בו קרבנות לאליהם.

ומקשינן: איך תאמר שהוא יום שתפסה בו רומי מלכות? — זהא תניא, קרטסים ויום שתפסה בו רומי מלכות, אסורים שלשה ימים לפניהם.

ומוכח שקרטסים ויום שתפסה בו רומי מלכות, הם שני ענינים נפרדים!

ומתרצינן: אמר רב יוסף, אכן שתי תפיסות תפסה רומי. אחת בימי קלפטרא מלכתא,

מכאן ואילך, אחרי שלושים יום, אם אמר לו הגוי שמשנתה זה הוא מחמת הלולא — אסור. ואי לא אמר ליה "מחמת הלולא", אלא מזמינו סתם, שרי. מותר, שאז אינו ברור שמקריב לאלילים.

והגמרא מבארת, כשאומר לו "מחמת הלולא", עד מתי נמשכת ההלולא, להיות אסור להשתתף:

וכי אמר ליה, כאשר אכן אומר לו "מחמת הלולא" — עד אימת? עד מתי אסור?

אמר רב פפא: עד תריסר ירחי שתא. שנים עשר חודשי השנה, ולא יותר.

ועתה דנה הגמרא, ממתי אסור לפני יום ההלולא.

ומעיקרא, מלפני הנשואין, ממתי חוששין שמשתהו הוא לשם נשואין, מאימת אסור להשתתף במשתהו?

אמר רב פפא משמיה בשמו דרבא: מכי רמו, מעת שמטילין שערי שעורים באסינתי, בעריבה כדי לעשות שר, כתחילת הכנותיו למשתה. (12)

ומקשינן על מה שאמרו שאחר שנים עשר חודש מותר אם לא אמר לו שהמשתה הוא מחמת נשואין:

וכי לבתר תריסר ירחי שתא, לאחר שנים עשר חדשי השנה, שרי, מותר?!

והא, הרי מצינו שרב יצחק בריה דרב

לזרוע שעורין בעריבה מלאה עפר קודם ימי החופה, ואת השעורין עצמחו היו מביאין לפני החתן והכלה, ואומרים להם "פרו ורבו כשעורים

יום אחד.

12. ורש"י מפרש פירוש שני, שהיו נוהגים

לשבץ בו את חבריו?

שלחו להו היונים לרומאים: מרגלית, שאינה חשובה כל כך, תעשה בסיס לאבן טובה!

ושוב שלחו הרומאים ליוונים: אבן טובה ו"אינד" [אבן שוהם, שהיא יקרה ביותר], איזו מהן יעשה בסיס לחבירו? —

אמרו להם היוונים: אבן טובה תעשה בסיס ל"אינד"!

ושוב שלחו הרומאים ליוונים: "אינד" וספר תורה, איזו מהן יעשה בסיס לחבירו? —

אמרו להם היוונים: אינד לספר תורה!

שלחו להו הרומאים להיוונים: [אם כן, אף שאתם בעיניכם חשובים], אנן, ספר תורה גבן, אנו, ספר תורה אתנו, ובני ישראל בהדן, הם לציידנו, ולכן אתם חייבים להיכנע לנו!

כפו להו, הרומאים הכניעו את היוונים.

עשרין ושית שנין עשרים ושש שנים, קמו להו בהימנותייהו בהרו ישראל, החזיקו הרומאים בנאמנותם לעם ישראל, ולא שיעבדו אותם, אבל מכאן ואילך, כעבור תקופה זו, אישתעבדו בהו, בגדו בנאמנותם ושיעבדו תחתם את בני ישראל.

ומבאר הגמרא: מעיקרא, בתחילה,

קליאופטרה מלכת אלכסנדריה, שנלחמו הרומאים עמה, ונצחנה, ותפסו ממנה את המלוכה המצרית. ואחת שתפסה רומי בימי יוונים, מידי היוונים, ושני הימים הללו משמשים להם כימי איד.⁽¹³⁾

והגמרא מספרת על תפיסת רומי את מלכות היוונים.

דכי אתא כשהגיע רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר:

תלתין ותריין קרבי, שלושים ושתים קרבות [מלחמות] עבדו רומאי עשו הרומאים בהרו יונאי עם היוונים, ולא יכלו להו, ולא נצחום, עד דשתפינהו לישראל בהדייהו, שהרומאים שיתפו את בני ישראל אתם, והכי אתני בהדייהו, וכך התנו ביניהם הרומאים עם בני ישראל: כאשר ננצח ביחד את היוונים, אי מינן מלכי, אם יעמוד מלך מאתנו, בני רומי, מינייכו הפרכי, מכם נעמיד את מושלי המדינות. אי מינייכו מלכי, ואם יעמוד מכם מלך, מינן הפרכי, מאתנו יעמדו מושלי המדינות.

ושלחו ליה רומאי ליונאי, שלחו הרומאים שליחים ליוונים לאמר: עד האינדא עבידנא בקרבא, עד עתה נלחמנו בינינו בקרב, ואין מנצח ואין מנוצח. השתא נעביד בדינא, עתה נראה עם מי הצדק!

וכן המשילו הרומאים משל ליוונים: מרגלית ואבן טובה, איזו מהן יעשה בסיס מושב

הללו המקדימין לצמוח מכל תבואה".

13. כתבו התוס' בשם רבינו שמעיה: בלשון יון קרט — הוא תפיסה, סים — שנים.

ומבאר המהרש"א, שכוונת המשנה תפיסה השניה, והיא בימי קליאופטרה [עיין הגהות יעב"ץ], וכלול בכך גם הראשונה.

אביך, רבי יוסי, בענין תולדות עם ישראל!

אמר להו: כך קיבלתי מאבי:

א. מאה ושמונים שנה קודם שנחרב הבית השני, פשטה שלטה מלכות הרשעה רומי על ישראל.

ב. שמונים שנה עד שלא חרב הבית, גזרו חכמים טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית. (14)

ג. ארבעים שנה עד שלא חרב הבית, גלתה סנהדרין ממקומה בלשכת הגזית בבית המקדש, וישבה לה בחנות, בהר הבית.

וטרם שהגמרא מוכיחה מדברים אלו שעשרים ושש שנים החזיקו הרומאים בנאמנותם, מבארת הגמרא לאיזה צורך גלתה סנהדרין.

למאי הלכתא? לאיזה צורך עשו כך?

אמר רב יצחק בר אבדימי: לומר, שלא דנו דיני קנסות. שביטלו ישיבת הסנהדרין ולא דנו דיני קנסות [כגון דיני תשלום קנס של אונס ומפתה ושלושים של עבד], שאינם נידונים אלא בדיינים סמוכים.

כשהחזיקו הרומאים בנאמנותם, מאי דרוש? איזה מקור הם מצאו בתורה לדרוש להחזיק בנאמנות עם בני ישראל? ולבסוף, כשבגדו, מאי דרוש?

מעיקרא דרוש, בתחילה דרשו ממה שנאמר בתורה [בראשית לג], שאמר עשו אבי אדום [הרומאים] ליעקב "נסעה ונלכה, ואלכה לנגדך". נלך יחד שוה בשוה, ונכבד זה את זה!

ולבסוף דרוש, ממה שיעקב ענה לעשו [שם] "יעבר נא אדני לפני עבדך", שיעקב הכתיר את עשו לשר, ההולך בראש.

והגמרא מביאה מאמר בשם רבי יוסי [והוא רבי יוסי בן חלפתא, מחבר ספר "סדר עולם" על תולדות וסדר השנים] להוכיח שעשרים ושש שנים החזיקו הרומאים בנאמנותם לבני ישראל.

עשרין ושית שנין, עשרים ושש שנים דקמו בהימנותיהו בהרי ישראל, שהחזיקו הרומאים בנאמנותם לבני ישראל — מנא לך, מנין אנו למדים זאת?

דאמר רב כהנא: כשחלה רבי ישמעאל בן רבי יוסי, שלחו ליה חכמים: רבי! אמור לנו שנים ושלושה דברים שאמרת לנו משום

14. מבואר היטב במסכת שבת [טו א].

וזה לשון חידושי המאירי: "שמונים שנה עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים. מפני שהיא מלאה זמה, ונשים שבה מצויות לקבור נפליהם בכל מקום. או, שמא החמירו בה, כדי שלא יצאו מארץ ישראל.

וכיצד היא טומאתה? — הנוגע בגושה ועפרה, טמא טומאת שבעה, ושורפין עליה

תרומה וקדשים. והמיטמא באוירא, כגון שהכניס בה ראשו ורובו — תולין, לא אוכלין ולא שורפין, וכן אינו טמא טומאת שבעה כדי להטעינו הזאת שלישי ושביעי, אלא דיו בטבילה והערב שמש.

כלי זכוכית אין מקבלין טומאה מן התורה...ובזמן שהזכרנו [שמונים שנה לפני חורבן הבית] גזרו עליהם שיהיו מקבלין טומאה,

אך מקשה הגמרא: וכי כדי לדון דיני קנסות צריכים לסנהדרין היושבים בלשכת הגזית? דיני קנסות סלקא דעתך? הלא לא צריך אלא שלשה דיינים סמוכים, בכל מקום שהם?

והגמרא מביאה מאמר רב יהודה להוכיח, שאף אחרי חורבן בית המקדש, ואף מחוץ לירושלים דנו דיני קנסות:

והא אמר רב יהודה אמר רב: ברם, זכור אותו האיש לטוב, ורבי יהודה בן בבא שמו, שאלמלא הוא, נשתבחו דיני קנסות מישראל! [כמו שיבואר].

וטרם שרב יהודה ממשיך לספר את סיפורו של רבי יהודה בן בבא, מקשה הגמרא על מה שאמר אלמלא הוא היו נשכחים דיני קנסות מישראל:

נשתבחו? ליגרסינהו! אם ישתכחו, אפשר להחזירם על ידי לימוד התורה, והרי היו בדורו כמה וכמה חכמי התורה, ומה הגדולה ברבי יהודה בן בבא?

ומתצינן: אלא, כוונתו לומר, "בטלו" דיני קנסות מישראל. כי דיני קנסות נדונים רק על ידי בית דין סמוכים, איש מפי איש עד משה רבינו, ובימיו של רבי יהודה בן בבא נמנעו חכמים מלסמוך תלמידיהם, והוא מסר נפשו על כך, ובזכותו לא ניתקה שרשרת הסמיכה.

וממשיך רב יהודה לספר בשם רב:

שגזרה מלכות הרשעה רומי גזרה, לאחר חורבן הבית "כל הסומך — יחרג!" ו"כל הנסמך — יחרג!" ו"עיר שסומכין בה — תחרב!" ו"תחום אלפים אמה סביבות העיר שסומכין בו — תעקר!"

מה עשה רבי יהודה בן בבא כדי שלא תתבטל הסמיכה מישראל? —

הלך וישב בין שני הרים גדולים, ובין שתי עיירות גדולות, בין שני תחומי שבת, בין העיר אושא לעיר שפרעם, כדי שלא יחריבו הרומאים את העיר, ולא יעקרו התחום, וסמך שם חמשה זקנים, חכמים. ואלו הם: רבי מאיר, ורבי יהודה בן אילעי, ורבי יוסי בן חלפתא, ורבי שמעון בר יוחאי, ורבי אלעזר בן שמוע.

והאמורא רב אויא מוסיף על שמועה זו: אף את רבי נחמיה.

כיון שהכירו בהם, ששמעו על כך האויבים הרומאים, אמר להם רבי יהודה בן בבא לחמשת [ששת] החכמים: בני! רוצו! נוסו מפני קלגסי הרומאים.

אמרו לו: רבי! ואתה, מה תהא אליך?

אמר להם: איני יכול לברוח, אלא הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכין.

אמרו, סיפרו חכמים: לא זזו קלגסי רומי משם, עד שנעצו לגופו שלש מאות

בין מגבן. וכן לא גזרו על פשוטיהן אלא על מקבליהן. וכן אין שורפין עליהן, אלא תולין. ואין להן טהרה במקוה."

הואיל ותחלת ברייתן מן החול. ומכל מקום, לא גזרו עליהם שיטמאו מאורן, הואיל ותוכן נראה כבון, אלא, עד שתגע הטומאה בהן בין מתוכן

ומנין למדים זאת, שאם אין הסנהדרין הגדולה יושבין בלשכת הגזית, אין דנין דיני נפשות?

דכתיב [דברים יז] בפרשת "זקן ממרא", שהיא דיני נפשות, (17) "ועשית על הרבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא". ודרשינן: מלמד, שהמקום גורם לחייב את הנדון. ואם אין הסנהדרין שם, אין דנים דיני נפשות.

ועתה, חוזרת הגמרא להוכיח שעשרים ושש שנים החזיקו הרומאים בנאמנותם. וההוכחה היא ממה ששינונו בברייתא הבאה, סתירה למה שאומר רבי יוסי שמאה ושמונים שנה לפני חורבן בית המקדש שלטו הרומאים בישראל. וכשנתרן הסתירה, ניווכח שאכן עשרים ושש שנים החזיקו בנאמנותם.

ומקשינן: וכי רק מאה ושמונים שנה לפני חורבן הבית פשטה מלכות רומי בישראל – ותו לא? ולא יותר מכך?!

והא תני רבי יוסי ברבי [והוא רבי יוסי הנזכר, בעל "סדר עולם"]:

מלכות פרס שלטה בישראל **בפני הבית**,^{ט-א} בתקופת בית המקדש השני. ונמשכה מלכותם שלשים וארבע שנה.

לולניאות חניתות של ברזל, ועשאוהו לגופו מנוקב ככברה.

הרי שאף אחרי החורבן דנו דיני קנסות, ואף מתוך ירושלים. ולמה אמר רב יצחק בר אבדימי שהסנהדרין גלתה לחנות כדי שלא לדון דיני קנסות?

ומתרינין: **אמר רב נחמן בר יצחק: לא תימא**, אל תאמר שלא דנו "דיני קנסות", **אלא לא דנו "דיני נפשות"** [וכמו שיבואר].

מאי טעמא? מה הטעם שגלו, ומה התועלת בגלותם, הרי מותר לדון דיני נפשות בסנהדרין קטנה בכל עיר ועיר?

ביון דחזו, כשראו חכמי הדור ארבעים שנה לפני החורבן, **דנפישו לחו**, שרבו רוצחין, (15) **ולא יכלי למידן**, לא יספיקו לדון אותם, (16) **אמרו חכמי הדור: מוטב נגלי**, עדיף שנגלה **ממקום למקום**, מלשכת הגזית לחוצה לה, **כי היכי דלא ליחייבי**, כדי שלא נחייב מיתה את הרוצחים.

כלומר, אין דנין דיני נפשות אפילו בסנהדרין קטנה שבכל עיר ושבת, אלא בזמן שבלשכת הגזית יושבין הסנהדרין הגדולה. לכן גלו, כדי שלא יוכלו לדון דיני נפשות אף בכל סנהדרין קטנה.

15. מחמת מלחמות איש באחיו, כמו שמסופר באריכות בספר יוסיפון.

16. כן כתב רש"י סנהדרין [מא א].

17. כתבו התוס': דרשה זו היא מהנאמר אצל "זקן ממרא", ובכל שאר דיני נפשות דרשינן לה מדרשה אחרת [ומוסיף המהרש"א: אחרי שמצאנו שדורשים כן בזקן ממרא, אפשר לדרוש

לדרשה זו]: נאמר בתורה בפרשת שופטים: "שופטים ושוטרים תתן לך..." ואחר כך כתוב דין מהלכות מזבח, ודרשינן שכל דיני שופטים הם רק כשהסנהדרין הגדולה שוכנים במקומם אצל המזבח.

והמקום שנקרא "חנות" אף שהיה בהר הבית, מכל מקום לא היה סמוך למקום השראת השכינה, כמו שהיתה לשכת הגזית סמוכה.